

**Pavel FOBEL
Gerhard BANSE
Andrzej KIEPAS**

240 866 FREE

Etika

ETIKY

a

informačná spoločnosť

PREDSLOV

Prechod k informačnej, resp. „informovanej spoločnosti“¹, obsahuje mnohoraké implikácie etického charakteru. Popritom je nepodstatné, či sa pod pojmom etika rozumie kritická reflexia o predpokladoch, resp. podmienkach dobrého alebo vydareného života, alebo či sa pod týmto pojmom rozumie skôr súbor morálnych nariadení. Posledné chápanie pojmu etika je náročnejšie ako prvé, pretože v sebe zahŕňa jasné stanovenie úlohy, zmyslu a hraníc morálky, predpokladá presnú formuláciu kritérií platnosti pre morálne argumenty a v rámci toho odlíšenie oprávnených morálnych nárokov na platnosť od dogmatických morálnych tvrdení, ďalej predpokladá presnú analýzu významov jednotlivých pojmov a interpretáciu často nevypovedaných implicitných predpokladov (predsudkov, „relatívnych“ apriori), kontroverzných morálnych pozícií kvôli zamedzeniu vzniku nedorozumení, pre uľahčenie hľadania spoločných súhlasných pozícií a presné vymedzenie sporných bodov.

V oboch prípadoch je životaschopnosť etiky charakterizovaná predovšetkým reflektovaním nových problémov a nie len nástojením na tradíciách – a tým aj vzdávaním sa od „starej dobrej morálky“.

Etika je tradične chápaná ako filozofická disciplína, ktorá je nazývaná aj praktickou filozofiou. Toto označenie nám prezrádza, že k jej hlavným úlohám nepatrí teoreticko-abstraktná reflexia, ale hľadanie odpovedí na praktické otázky života. Etické myslenie by nemalo žiaden zmysel, ak by nebolo orientované na prax. Etické myslenie by sa stalo bezduchým moralizovaním, ak by neukázalo, ako morálne normy ovplyvňujú a vôbec regulujú konanie a rozhodovanie ľudí, skupín a inštitúcií. Verejná mienka, ktorá predstavuje nedeliteľnú súčasť spoločenského života, je spojená aj s morálnymi predstavami, ktoré bývajú často účinnejšie ako právne nariadenia. Etika má preto svoj význam aj v súvislosti s aplikáciou morálky do špecifických oblastí ľudskej praxe, či sú to jednotlivé oblasti spoločnosti (hospodárstvo – etika hospodárstva, medicína – medicínska etika a pod.), alebo oblasti jednotlivých povolání (lekári – lekárska etika, resp. étos). K úlohám tejto formy aplikovanej etiky patrí aj sústavné obohacovanie praxe týchto odvetví prostredníctvom etickej kritiky pojmov,

¹ Porov. Castells, M.: The Information Age: Economy, Society and Culture. Vol. 1.: The Rise of the Network Society. Oxford 1996, s. 20

prostredníctvom hodnotovej a normovej „konštrukcie“, ako aj prostredníctvom prakticko-etických odporúčaní.

S ohľadom na takto chápanú etickú problematiku sa konal dňa 19. apríla 2001 v Banskej Bystrici (Slovenská republika) medzinárodný vedecký workshop. Jeho internacionality sa neprejavila len prostredníctvom organizačných inštitútov (Katedra etiky a estetiky, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Inštitút filozofie, Slezska univerzita, Katowice, Poľsko. Inštitút hodnotenia následkov techniky a systémovej analýzy výskumného centra, Karlsruhe, SRN), ale predovšetkým v samotnej tematike workshopu. Jeho cieľom bolo interpretovať a identifikovať základné morálne dilemy a problémy, ktoré súvisia s využívaním moderných informačných a komunikačných technológií v štátnej správe jednotlivých krajín, ako aj s ich modernizáciou a reformou – a síce z pohľadu rozdielnych počítačových podmienok a administratívnych tradícií. V pozadí workshopu rezonovala najmä príprava Slovenskej republiky na vstup do európskych štruktúr.

V popredí záujmu účastníkov workshopu stáli nasledujúce témy:

- Človek a informačná spoločnosť – etické problémy, trendy, zmeny hodnôt a vzdelávacie iniciatívy.
- Etické aspekty zavádzania informačných technológií do oblasti štátnej správy a samosprávy na lokálnej úrovni.
- Reforma štátnej správy – sociálne a etické problémy.
- Manažér ako nositeľ zmien – sociálne a etické aspekty v kontexte odbornej prípravy, očakávania občanov a prechodu k informačnej spoločnosti.
- Súčasná situácia a výstavba „etických infraštruktúr“ v štátnej správe.

Obsahovo prispel workshop k prehĺbeniu a sprehľadneniu najmenej dvoch názorových oblastí. Na jednej strane boli demonštrované rôzne individuálne a spoločenské pôsobenia modernizácie, bazirujúcej na informačných a komunikačných technológiách, ako aj tempo, hĺbka a rozsiahlosť s tým spojených možných zmien k situácii, v ktorej sa viac nebolo možné orientovať podľa zaužívaných vzorcov správania a rozhodovania. V tejto situácii bolo nutné prísť k etickej reflexii, t. z. rozmyšľať o tom, aké následky bude mať konkrétne konanie nielen pre samotného aktéra, ale aj pre ostatných, a ktoré z týchto následkov možno považovať za chcené, a ktoré za nechcené. Na druhej strane sa ukázalo, že odvolávanie sa len na samotnú etiku – a tým pádom na viacej zodpovednosti – nestačí, pretože súčasne s touto otázkou je potrebné všeobecne riešiť aj otázku vytvárania informačných a komunikačných technológií.

S ohľadom na tému informačnej spoločnosti, resp. „informovanej spoločnosti“, bol workshop predstavený na internetovej stránke (<http://www.fhv.umb.sk/etikaainfopol>) za účelom možnej spolupráce. Na internetovej stránke boli zverejnené abstrakty jednotlivých príspevkov a zároveň tu bol vytvorený priestor pre možnú diskusiu. Jednu časť diskusie preto

tvoria reakcie na príspevky zverejnené na internete a otázky položené účastníkmi workshopu prostredníctvom internetu.

Prostredníctvom tejto publikácie chceme preto širokej verejnosti prístupníť odbornú diskusiu k menovanej problematike vo forme odznených a zaslaných príspevkov, diskusie, otázok a odpovedí.

Štruktúra publikácie kopíruje obsahové intencie workshopu. Prvá časť publikácie *Etika v kontexte súčasných zmien* obsahuje príspevok Pavla Fobela (Katedra etiky a estetiky, Fakulta humanitných vied, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, SR) na tému „*Etické dilemy a modernizačné zmeny na Slovensku*“. Na ňu nadväzujú druhá a tretia časť pod názvami:

II. *Informačné a komunikačné technológie vo verejnej správe*

III. *Etika a informačná spoločnosť*

Druhú časť uviedol Gerhard Banse (Inštitút pre odhaľovanie následkov techniky a systémovej analýzy, Karlsruhe, SRN) s príspevkom „*Electronic governance und electronic government*“ a tretiu časť Andrzej Klepas (Inštitút filozofie, Slezska univerzita, Katowice, Poľsko) s príspevkom „*Subjektivita a zodpovednosť človeka z perspektívy informačnej spoločnosti*“. Štvrtá časť publikácie obsahuje diskusné príspevky, ako aj otázky a odpovede, ktoré odzneli na diskusnom fóre.

Vydavateľka zborníka sa chce touto formou poďakovať všetkým, ktorí prispeli k úspešnej realizácii workshopu a k vydaniu tejto publikácie – Etika a informačná spoločnosť.

Pavel Fobel
Gerhard Banse
Andrzej Klepas

Banská Bystrica, Karlsruhe, Katowice, Júl 2001

OBSAH

Univerzita Mateja Bela
Fakulta humanitných vied
katedra etiky a estetiky
Tajovského 40
974 01 Banská Bystrica

ÚVODNÉ SLOVO
Pavel Fobel

11

I. *Etika v kontexte súčasných zmien*

ETICKÉ DILEMY A MODERNIZAČNÉ ZMENY NA SLOVENSKU
Pavel Fobel

15

II. *Informačné a komunikačné technológie vo verejnej správe*

ELECTRONIC GOVERNANCE UND ELECTRONIC GOVERNMENT.
ÖFFENTLICHE VERWALTUNG UND ELEKTRONISCHE MEDIEN
Gerhard Banse

35

REFORMA VEREJNEJ SPRÁVY (PRAKTICKO-ETICKÝ ASPEKT)
Jozef Salay

49

FORMOVANIE UNIVERZITNEJ KULTÚRY (FIREMNEJ KULTÚRY)
PROSTREDNÍCTVOM BUDOVANIA INFORMAČNÉHO SYSTÉMU
UNIVERZITY PRÍSTUPNÉHO Z INTERNETU
Jana Nová

61

III. *Etika a informačná spoločnosť*

PODMIOTOWOŚĆ I ODPOWIEDZIALNOŚĆ CZŁOWIEKA
W PERSPEKTYWIE SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO
Andrzej Kiepas

73

ETYKA PRZEKAZU INFORMACJI
Wiesław Sztumski

83

INFORMÁCIE A ICH ETICKÝ ROZMER PRE ČLOVEKA
Daniela Fobelová

95

VZŤAH LEKÁR – PACIENT V INFORMAČNEJ SPOLOČNOSTI
Daniela Kovaľová

101

FILozOFICKO-ETICKÉ VÝCHODISKÁ ANALÝZY INTERNETU
Ludovít Hajduk

107

INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE V SLUŽBÁCH TRHU
Monika Bekáová

113

IV. Diskusné fórum

PROBLÉMY REFORMY VEŘEJNÉ SPRÁVY A VYUŽÍVÁNÍ INFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ V ČESKÉ REPUBLICE <i>Petr Machleídt</i>	123
SOCIÁLNA PODOBA REFORMY VEREJNEJ SPRÁVY NA SLOVENSKU <i>Elena Dřizová</i>	131
INFORMAČNÁ SPOLOČNOSŤ – POZNATKY, VÝCHOVA, VZDELÁVANIE <i>Vladimír Ďurčík</i>	139
KOMPLEXNÉ OTÁZKY K VYBRANÝM PROBLÉMOM	143

Univerzita Mateja Bela
Fakulta humanitných vied
katedra filológie a estetiky
Tajovského 40
974 01 Banská Bystrica

Názov: **Etika a informačná spoločnosť**

Editori: Doc. PhDr. Pavel Fobel, CSc.
Prof. Dr. Gerhard Banse
Prof. Dr. Hab. Andrzej Kiepas

Vedecký redaktor: Doc. PhDr. Daniela Fobelová, CSc.

Recenzenti: Prof. Dr. Hab. Krzysztof Wieczorek
Prof. RNDr. Koloman Ivanička, DrSc.

Technický redaktor: Kamila Klemaničová

Rozsah: 145 strán

Vydanie: prvé

Formát: A5

Náklad: 100

Vydavateľ: Fakulta humanitných vied,
Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica

Tlač: Bratia Sabovci s.r.o., Zvolen

ISBN 80-8055-567-2

9 788080 555672

ISBN 80-8055-567-2